

JUBILEJI

Akademik prof.ddd. Jože Maček – sedemdesetletnik

Slovenski zgodovinarji štejemo med svoje izjemne kolege tudi trikratnega doktorja znanosti akademika Jožeta Mačka. Če je že en doktorat v večini primerov znak vrhunskosti v poklicu, se pri človeku, ki ima toliko akademskih naslovov, vprašamo, kdo in kakšen človek je pravzaprav to? Je izjemno skromen, tih in nevsiljiv, številni na Slovenskem ga poznajo bolj po delih kot osebno. Ne pojavlja se v polemikah v časopisju in na televiziji, skratka, ne sodi med tisto vrsto naših »znanstvenikov«, ki velik del svojega časa porabijo za svojo samoreklamo. Zakaj pa potem toliko akademskih naslovov? Kdor pozna še katerega izmed Slovencev, ki je glede tega z njim primerljiv, bo takoj ugotovil, da gre pač za svojevrstno vrhunskost, nadpovprečno sposobnost in delavnost. Ne gre za zbiranje naslovov, gre za odličnost, ki je dana le malokateremu. In Jože Maček sodi v to najvišjo elito!

Rodil se je kot kmečki sin 28. oktobra 1929 v Njivicah pri Sv. Petru oziroma Oleščah pri Laškem. Njegovo otroštvo sta zaznamovali

vojna in revolucija v vsej svoji krutosti. Njegovi prvi koraki v iskanju samostojne eksistence so bili daleč od znanosti. Zaradi socialnih in vojnih razmer je začel kot trgovski vajenec pri zasebnem trgovcu, 1947 naredil izpit za trgovca in končal svojo trgovsko kariero kot knjigovodja zadruga v Laškem. Nato je obiskoval večerno gimnazijo, kjer je bil učenec pokojnega dr. Pavleta Blaznika, Srednjo kmetijsko šolo v Mariboru in se zaposlil na Inštitutu za hmeljarstvo v Žalcu. Izjemna delavnost in ambicioznost sta ga pripeljali na agronomsko fakulteto, kjer je 1959 diplomiral. Nato je kot Humboldtov štipendist študiral na Inštitutu za bolezni rastlin v Bonnu in tam 1964 doktoriral. Vrnil se je na ljubljansko Agronomsko fakulteto in ji ostal zvest do upokojitve leta 1997.

1968 je diplomiral tudi na ljubljanski Ekonomski fakulteti, 1970 pa doktoriral iz gospodarske zgodovine na Ekonomski fakulteti v Beogradu. Njegov tamkajšnji mentor prof.dr. Nikola Vučo ga za disertacijo ni mogel nagraditi, kot so to storili v Nemčiji, ker te možnosti ni imel, je pa rad poudarjal, da je bil to njegov najboljši doktorat v vsej njegovi izjemni profesorski karieri. Veliko znanje in izjemno sposobnost jubilaranta smo lahko neposredno spremljali pri njegovem tretjem doktoratu iz zgodovine leta 1990. Akad.prof.dr. Sergij Vilfan mu je zastavil nenavadno vprašanje za take prilike, saj ga ni spraševal o tematiki doktorata, ampak o formulacijah nekega vira, skratka vprašanje je bolj sodilo v arhivistiko in pravno zgodovino. Jože Maček ni sprejel ponujenih pet minut za razmislek, ampak v trenutku odgovoril in obrambe je bilo v bistvu konec. Zopet vrhunskost, ki je vzela dih celo takemu pravnemu in arhivskemu strokovnjaku, kot je bil pokojni prof. Vilfan.

Kljub temu, da se profesor Maček razdaja trem tako pomembnim znanstvenim disciplinam, pa ima njegovo delo vendar skupni imenovalec: agrar. Pojmuje ga izjemno široko, zlasti pa upošteva njegove historične, socialne in ekonomske dimenzije. Poleg patologije gliv, patogene flore in listnih

zavrtačev ga posebno privlači vprašanje fitofarmacevstkih sredstev. Bil je ekolog že v tistih letih, ko večina naših »ekologov« za to besedo še slišala ni. Njegove raziskave odnosov med fitomedicino in varstvom okolja, industrijskih ekshalacij in depozitov, zlasti pa poškodb kmetijskih in samoniklih rastlin v Sloveniji bi morale biti temelj uravnovešenega odnosa do okolja v naši državi. Zelo zgodaj se je spopadel že tudi z vprašanjem rezistence pri sistemskih fungicidih, ki nam danes ne povzročajo le velikih težav, ampak tudi izjemne stroške in škodo. Še več, postajajo eno temeljnih vprašanj ekonomike varstva rastlin.

Pri njegovih raziskavah naše agrarne zgodovine se izjemno prepletajo ekonomija, socialno vprašanje in zgodovina, odnos med znanstvenim ter tehničnim napredkom in družbenimi razmerami. Posebej je proučeval transformacijo fevdalizma v kapitalizem v povezavi z družbenimi razmerami in prilagajanje našega kmetijstva novim znanstvenim in tehničnim iznajdbam. Glede na dejstvo, da je naš najboljši poznavalec zgodovine gozdarstva, je bilo v zadnjih letih prav presenetljivo, da ga ob velikih polemikah glede privatizacije gozdov ni nihče vprašal za mnenje, ampak so bili najbolj glasni tisti, ki ne ločijo jelke od smreke in breze od javorja. Ponovni dokaz, da gozdovi kot gozdovi dejansko njihovih »branilcev« sploh niso zanimali, ampak je bila v ospredju najčistejša politika v najslabšem smislu besede.

Posebno skrb posveča prof. Maček tudi človeškemu dejavniku v agraru. To je pravzaprav razvidno že iz njegovih temeljnih fitopatoloških raziskav, enako zavzet pa je, ko raziskuje vprašanje demontaže fevdalnega sistema, zlasti preko abolicije in relucije tlake. Z enako zavzetostjo je raziskal tudi uvajanje dosežkov agrarnega prevrata v slovensko kmetijstvo v obdobju 1848–1941 in izboljšanje pasem domačih živali. Za našo agrarno zgodovino je izjemno pomembna tudi njegova monografija o statistiki kmetijske rastlinske pridelave za obdobje 1869–1939. Brez zadrege lahko zapišemo, da je po izidu *Zgodovine agrarnih panog I*, Ljubljana 1970, največ novih in temeljnih spoznanj prišlo izpod njegovega peresa. Prav tako bi se morali zgodovinarji, ki se prištevajo med agrarne v ožjem smislu besede, iz njegovih del naučiti, da tovrstne raziskave brez poznavanja biološke dimenzije problema ne presežejo obrobnosti.

Akademik prof.ddd. Jože Maček ima izjemno bibliografijo, saj obsega okoli 3500 enot, samo zgodovinska, ki jo prilagamo, okoli 100. Ob tem pa velja poudariti še neko drugo, za zgodovinarje izjemno pomembno dimenzijo. Prav po njegovih in Adamičevih zaslugah (v zadnjih letih so se jima pridružili še nekateri drugi kot na primer B. Anko) je v naši agronomiji in gozdarstvu izjemno prisotno tudi poznavanje preteklosti, kar je za gospodarski panogi, kjer so strokovne odločitve lahko usodne za desetletja, velikega pomena. Njegov uspeh in uspeh z njim enako mislečih strokovnjakov bi bil v naši družbi še veliko večji, če ne bi bili prav ti dve agrarni panogi najbolj spolitizirani. To se ne kaže samo pri ključnih odločitvah, ampak tudi v dejstvu, da so nekateri kmetijski in gozdarski »strokovnjaki« opravljali najvišje funkcije v nekdanji državi.

Kljub vrhunskosti in odličnosti je akademik Jože Maček vedno ostal povezan s socialnim okoljem, iz katerega je izšel. Enako zavzet kot pri znanstvenih člankih je tudi pri pisanju in pripravah predavanj za preproste ljudi. Ni iztrgan iz okolja, stalno je v stiku z ljudmi in družbenim okoljem. Je soavtor doslej edine slovenske celovite monografije o kemičnih sredstvih za varstvo rastlin, po kateri radi segamo tudi amaterski kmetovalci in vinogradniki. Za svoje znanstvene dosežke je prejel številna priznanja, naj omenimo samo kulturni doktorat univerze v Bensonu, ZDA. Zaradi svojih organizacijskih sposobnosti opravlja različne funkcije v strokovnih združenjih in zadnja leta tudi na SAZU, kjer je tajnik IV. razreda. Ob življenjskem jubileju mu želimo obilo zdravja in zadovoljstva. Od odgovornih v slovenski državi pričakujemo, da bodo v teh, tako prelomnih časih za naše kmetijstvo znali bolj izrabljati in ceniti znanje in s tem tudi delo akademika prof.ddd. Jožeta Mačka.

Stane Granda